

Ar giliai išarta korupcijos dirva

RAMUTĖ PEČELIŪNIENĖ

Lmūsų visuomenės sveikatos reikalus tvarkančių institucijų (Sveikatos apsaugos ministerijos ir kai kurių jai pavaldžių įstaigų bei organizacijų) darbą tarsi meteoritų lietus krenta įvairaus dydžio akmenys ir akmenukai. Pastaruoju metu jų dar daugiau švystelėjo Seimo antikorpucinės komisijos specialiai sudaryta darbo grupė korupcijos apraiškoms sveikatos apsaugos sistemoje tirti. Neseniai tyrimo išvadas turėjo patvirtinti komisija.

Tyrimą lėmė gyventojų apklausa ir spaudos pranešimai

Darbo grupės pirmininkas Rimantas Jonas Dagys patikino, jog šį gana didelės apimties darbą inicijavo sociologinio tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2005“, kurį atliko Specialiųjų tyrimų tarnybos užsakymu, rezultatai, patvirtinę, jog Sveikatos apsaugos ministerija pagal korumpuotumą užima pirmąją vietą tarp 13 LR ministerijų (tokia išvada pagrįsta gyventojų apklausos duomenimis). Verslo įmonių vadovai SAM paskyrė antrąją vietą. Be to, pradėti tyrimą paskatino ir Valstybės kontrolės ataskaitose pateikti duomenys apie viešuosius pirkimus bei spaudoje dažnai minimas kitas neigiamas sveikatos apsaugos apraiškas. Kaip teigė šios grupės pirmininkas, buvo surinkta daugybė medžiagos (posėdžių metu ar iš žiniasklaidos

gauta informacija, įvairių institucijų atsakymai į paklausimus ir t. t.), kuri davė pagrindą daryti tam tikras išvadas. Pateikdamas komisijai jas patvirtinti, J. R. Dagys pripažino, jog dar tęsiami 8 tyrimai.

„Mes buvome užsibrėžę tris darbo kryptis, – komentuodamas atliktą darbą kalbėjo Seimo narys. – Pirmoji – išnagrinėti spaudoje pasirodžiusius faktus dėl galimų įvairių piktnaudžiavimų. Antrasis tyrimo etapas buvo susijęs su visos sveikatos apsaugos sistemos analize (bandėme išsiaiškinti, kokios antikorpuciniu požiūriu vietos yra silpniausios ir ką reiktų taisyti), o trečioji darbo kryptis – tai naujų epizodų, išaiškėjusių tyrimo metu, ištyrimas. Beje, darbas šia kryptimi tebetęsiamas, nes dar negavome atsakymų iš kai kurių institucijų...“

Vaistų įtraukimo į sąrašus procedūra – ydinga?

Darbo grupė savo išvadose pažymėjo ir tai, jog šiuo metu sveikatos sistemoje antikorpuciniu požiūriu veikia ydinga sistema, nes visame vaistų įtraukimo į kompensuojamųjų sąrašus procese dalyvauja tik su viena institucija susiję asmenys (sveikatos apsaugos ministras, SAM ir jai pavaldžių įstaigų pareigūnai), t. y. nėra užtikrinamas sprendimų nepriklausomumo principas ir skaidrumas. Esą nesudaromos galimybės farmacininkams, ligoniams ir gydytojams šiame procese pakankamai

Seimo narys R. J. Dagys sako, jog įtakingų „draugų ratas“ kontroliuoja farmacijos sektorių, viešųjų pirkimų ir kitas sritis. Šios grupės nariai susikūrė sistemą, kuri leidžia jiems veikti praktiškai nevaržomiems – jie patys priima sprendimus ir patys... save kontroliuoja....

efektyviai atstovauti savo interesams. Ar iš tiesų tai rimto svarstymo reikalingas klausimas? Etinių farmacijos kompanijų atstovybių asociacijos (EFKA) direktorius Gintautas Barcys neneigė matąs problemų dėl vaistų įtraukimo į kompensuojamųjų sąrašus. Esą svarstant šiuos klausimus iš tiesų trūksta argumentacijos, todėl reikia daryti atitinkamas korekcijas. EFKA siūlo atsižvelgti ir į Europos Sąjungos direktyvas bei siekti, kad visi sprendimai būtų aiškūs, pamatuoti teisingais kriterijais, kad būtų galima atsakyti į klausimus, kodėl žengiamas vienas ar kitas žingsnis... „Svarbiausia, kad vaistas būtų prieinamas žmogui, kuriam jis reikalingas, – sako G. Barcys. – Iš tiesų, tai nėra lengvi sprendimai, todėl norint žinoti, kaip tai daryti, būtini atitinkami projektai...“

R. J. Dagio vadovaujamos darbo grupės nariai netgi pasiūlė apsvaistinti alternatyvą, jog teisės aktuose, reglamentuojančiuose ligų, vaistų ir medicinos pagalbos priemonių įrašymo į kompensuojamųjų vaistų sąrašus tvarką, reikėtų numatyti patariamąją instituciją (tarybą), kuri bū-

tų sudaryta lygiomis proporcijomis iš farmacijos kompanijų, ligonių ir gydytojų atstovų (asociacijų ar kitų susivienijimų) arba tokią instituciją sudaryti iš nepriklausomų ekspertų...

Giminystės ryšiai – stiprūs

Be to, R. J. Dagys tikina pastebėjęs, jog pinigų paskirstymo mechanizmas tarsi neatsiejamai „suaugęs su giminystės ryšiais“, o tokių sąsajų rezultatas labai paprastas – giminaičiai dirba įvairiose kompanijose, kurios laimi konkursus arba jų vaistai patenka į kompensuojamųjų vaistų sąrašus... Šiuo aspektu pradėtas tyrimas dar nėra baigtas ir, beje, vyksta labai vangiai, nes esą Registrų centras nepateikia duomenų arba neatlieka tam tikros analizės, todėl darbo grupės nariai priversti patys ieškoti juos dominančių piliečių asmens kodų ir t. t. Iš šios tarnybos neįaučiama noro bendradarbiauti, tad kas paneigs, jog tai daroma ne be priežasčių...

Savo sprendimus kontroliuoti lengva, bet ar naudinga?

R. J. Dagio teigimu, kad tiek pinigų

paskirstymas ligoninėms, tiek vaistų įtraukimo į kompensuojamųjų sąrašą sistema yra galimai korumpuota, patvirtino ir STT bei „Transparens International“ atlikti tyrimai. Nustatyta, jog esminiai sprendimai šiais klausimais priimami labai siaurame žmonių rate ir praktiškai tik nuo keleto asmenų pozicijos priklauso didžiulių pinigų srautų likimas. O kurioziskiausia tai, kad praktiškai beveik nėra jokios kontrolės...

Mat 2003 metų sausio 1 dieną įsigaliojo sveikatos draudimo įstatymo nuostata, Valstybinę ligonių kasą padariusi pavaldžią Sveikatos apsaugos ministerijai, o ne Vyriausybei. Dabar Seimo nariai daro išvadą, jog antikorupcinio požiūriu šis sprendimas – ydingas ir visiškai nepriimtinas, nes pati ministerija priima sprendimus ir pati save kontroliuoja. Seimo narys mano, jog reikėtų pagalvoti apie kažkokių trišalių tarybų steigimą, kuris sveikatos apsaugos sistemoje turėtų reikšmingą vietą, kad būtų atstovaujama valstybei, pacientams, vaistų gamintojų asociacijoms, kurios ir galėtų kontroliuoti šį procesą, prireikus gauti reikiamus duomenis, ir kad ši veikla būtų maksimaliai skaidri.

Vaistų reklama kelia susirūpinimą

Minėta darbo grupė atkreipė dėmesį ir į vaistų reklamą. R. J. Dagys piktinasi, kai per televiziją medikai atvirai reklamuoja vaistus ir tai daro ne už dyką. Seimo nario nuomone, vaistas – ne koks nors maisto produktas, tai – nuodas, tik dozuotai naudojamas. Todėl, jo nuomone, nuodų reklama, „ūkiškai“ šnekant, būtų labai keistas dalykas... Ir iš to pelnytis niekas neturėtų. Viena, kai pateikiama informacija, tačiau neretai ta riba peržengiama ir vaistas pateikiamas kaip panacėja nuo įvairių ligų. Seimo darbo grupė užčiuopė ir „primygtinės“ reklamos pardavinėjant vaistus atvejus, kai nurodoma, kokį konkrečiai pirkti, ir neaiškias keliones – kaip tam tikrą atlygį už atliktus ar dar tik būsimus darbus...

„Šiuo metu tiriamas ir protekcionizmo atvejis, atskleidęs mėginimą išstumti iš mūsų rinkos lietuvišką biotechnologinį preparatą *Grasalva*, – sakė R. J. Dagys. – Kol kas laukiam atsakymų iš oficialių institucijų, tačiau jau iš tos medžiagos, kurią pavyko surinkti, galima daryti išvadą, jog tai aiškus protekcionizmas, o kai kurie paaiškinimai, kuriuos išgirdo darbo grupė, švelniai tariant, kelia nuostabą. Abejoju, ar tie žmonės yra bent kiek kompetentingi, arba jie apsimeita. Kai kuriems vertėtų paskaityti biochemijos vadovėlį...“

UAB „Armilos“ direktorius Remigijus Mielinis, iš pradžių lyg ir prisipažinęs, jog nelabai ką galėtų pasakyti, paskui pritarė minčiai, jog pasiklysta įstatymuose. Vienintelė išeitis, jo nuomone, labai paprasta – visa sveikatos apsaugos sistema, kuri yra viena uždariausių, turi sugriūti iki galo. Tada ant griuvėsių bus galima statyti visiškai naują namą... O tai, kas vyksta dabar, – tik politinių intrigų rezultatas.

Tiesa, su tokia nuomone kategoriškai nesutinka EFKA direktorius G. Barcys. Jis mano, jog siūlymas laukti, kol viskas sugrius, – gana ne-

R. J. Dagys,

Seimo Antikorupcinės komisijos darbo grupės pirmininkas

„Šiuo metu sveikatos sistemoje antikorupciniu požiūriu veikia ydinga sistema, kai nėra užtikrinamas sprendimų nepriklausomumo principas ir skaidrumas“

E. Vaitkus,

sveikatos apsaugos ministro patarėjas

neneigia korupcijos apraiškų sveikatos priežiūros sektoriuje, tačiau pažymi, jog Seimo nario R. J. Dagio vadovaujama darbo grupė tuos klausimus tyrė padrikai, be sisteminio požiūrio

vykęs, nes nėra lengvų sprendimų. Griauti visada yra paprasta, o geriau reikėtų vertinti viso pasaulio patirtį. Juk yra įvairių sistemų, kurių vienos veikia sėkmingiau, kitos – ne taip... Tiesiog idealių nebūna.

Su korupcija reikia kovoti vieningai

Sveikatos apsaugos ministro patarėjas Eduardas Vaitkus neneigia korupcijos apraiškų sveikatos priežiūros sektoriuje, tačiau pažymi, jog Seimo nario R. J. Dagio vadovaujama darbo grupė tuos klausimus tyrė padrikai, be sisteminio požiūrio. Esą šis darbas buvo atliekamas apsiribojant siauru aspektu, narpliojant tik kažkokius konkrečius įvykius, jokio dėmesio neskiriant prevencijai. „Apgavystės ir korupcija sveikatos apsaugos sektoriuje yra ne kokia nors išskirtinė Lietuvos, bet ir visos Europos problema, – primena E. Vaitkus. – Suskaičiuota, jog būtent dėl to per metus Europoje prarandama per 30–80 mlrd. eurų.“

Būtent dėl šios priežasties buvo įkurtas bendras europinis kovos su korupcija sveikatos sektoriuje komitetas, kurio sudėtyje – ir mūsų šalies atstovas E. Vaitkus. Komitete nėra tokių valstybių, kaip, pavyzdžiui, Vokietijos, Italijos atstovų, o tai reiškia, jog Lietuvai parodytas ypatingas dėmesys, įvertinant jos pastangas šioje srityje (ministro patarėjas primena, jog dabartinis SA ministras paskyrė du žmones, kad jie vykdytų ekonominę kontrolę, dalyvautų europiniuose projektuose, ieškotų galimybių siaurinti landas korupcijai). „Vienas pagrindinių mūsų darbo uždavinių – ugdyti antikorupcinę kultūrą, nes kitaip nieko nepasieksim“, – sako E. Vaitkus. Beje, jis nenori sutikti su STT išvadomis, jog sveikatos sektoriuje nekovoja su korupcija, ir klausia – o kaip šis darbas buvo vykdomas anksčiau, kai kitos partijos buvo valdžioje?.. Gal tada situacija buvo dar blogesnė? Tačiau atsakymų į tokius klausimus niekas nepateikia. Tokiu atveju esą telieka manyti, jog buvo toks užsakymas – pasakyti, kad šiuo metu viskas blogai...